

Harald M. Eriksen, Arne Hensten, Eeva Widström, Endre Dingsør, Peter Marstrander, Lars-Inge Byrkjeflot og Tore Olsen

Tannlegeutdanningen i Tromsø

Hvordan går det?

Tannlegeutdanningen i Tromsø er i gang med andre studieår. I artikkelen diskuterer vi erfaringer så langt ut fra målene for studiet. Den offentlige tannhelsetjenesten integreres aktivt i utdanningen både gjennom et omfattende opplegg for ekstern klinisk tjeneste og samlokalisering med et nytt kompetansesenter. Det siste blir en del av et nytt TANN-bygg på universitetsområdet i Tromsø. Bygget er på 8 000 m² og skal stå ferdig senhøstes 2006. Av i alt 12 utlyste professorater i klinisk odontologi blir de fleste besatt av vel kvalifiserte søkere fra Sverige og Finland. Studiet får dermed en internasjonal profil. Den nye regjeringens signaler om økt satsing i Barentsregionen gir Universitetet i Tromsø en viktig posisjon i kompetanseutviklingen. Dette blir en spennende utfordring også for odontologi.

Tannlegeutdanningen ved Universitetet i Tromsø er på vei fra teori til praksis, fra planlegging til implementering. Til tross for mange bekymrede meldinger i startfasen, har første kull på 12 studenter startet på andre studieår, og 22 studenter på kull to er godt i gang. Tidligere er planleggingen presentert både i Tidende (1) og i referater fra faglige møter (2–4). Denne artikkelen er en samlet vurdering

av hvordan det går. Som grunnlag for en slik vurdering er det naturlig å se i hvilken grad de politiske føringene og planene som ble lagt for studiet i Tromsø (5–7) er innfridd så langt. Disse planene gikk i korthet ut på at en tannlegeutdanning i Tromsø skulle bidra til:

- en landsdekkende jevnere fordeling av tannleger og spesialister med spesielt fokus på tannlegemangelen i Nord-Norge
- å knytte den offentlige tannhelsetjenesten mer aktivt inn i undervisning og forskning.
- å utnytte mulighetene innen klinisk undervisning og forskning ved samlokalisering med et nytt kompetansesenter
- å sette oral helse inn i et helhetlig helseperspektiv
- en integrering odontologi/medisin med synergieffekter i studiet
- å etablere en internasjonal profil på utdanningen

I det videre vil vi gå nærmere inn på en del av de nevnte forholdene fra de foreliggende planene (5–7) for tannlegeutdanningen i Tromsø.

Jevnere nasjonal fordeling av tannleger og spesialister

Våre studenter er foreløpig i den innledende fasen av studiet, og det vil ta mange år før en fordelingseffekt eventuelt vil bli synlig. En tro på den såkalte «lakseeffekten» – at kandidater søker til det stedet de kommer fra og er utdannet ved – er imidlertid noe av begrunnelsen for etablering av tannlegeutdanning i Tromsø. Studiet har egen kvote for rekruttering av samisktalende og i tillegg en kvote for rekruttering fra Nord-Norge for å styrke denne effekten. I 2004 kom alle studentene fra Nord-Norge, og i 2005 kom 19 av 22 fra denne delen av landet. I denne sammenheng er det interessant å se at det var like høyt poengkrav for inntak i Tromsø som i Oslo og Bergen både i 2004 og i 2005.

Selv om det er for tidlig å si noe om eventuell økt rekruttering av tannleger til landsdelen, viser undersøkelser av effekten av medisinutdanningen i Tromsø, som det kan være naturlig å sammenlikne seg med, at 80% av de kandidatene som opprinnelig kom fra landsdelen fortsatt arbeidet i Nord-

Forfattere

Harald M. Eriksen, professor. Institutt for klinisk odontologi, Universitetet i Tromsø

Arne Hensten, professor. Institutt for klinisk odontologi, Universitetet i Tromsø

Eeva Widström, professor. Institutt for klinisk odontologi, Universitetet i Tromsø

Endre Dingsør, fylkestannlege. Tannhelsetjenesten i Troms/lektor II, Universitetet i Tromsø.

Peter Marstrander, overtannlege. Tannhelsetjenesten i Troms/lektor II, Universitetet i Tromsø

Lars-Inge Byrkjeflot, overtannlege. Tannhelsetjenesten i Nordland/lektor II, Universitetet i Tromsø

Tore Olsen, seniorkonsulent. Institutt for Klinisk odontologi, Universitetet i Tromsø

Norge etter fem år (8). Tannlegeutdanningen har imidlertid ingen etableringsbindinger, og hele EØS-området vil i prinsippet være åpent for ferdig utdannede kandidater fra Tromsø. Når det gjelder spesialister, ser en økt interesse for å arbeide ved kompetansesenteret i Tromsø. Det er derimot ingen merkbar økning i søkning til offentlige tannlegestillinger i Nord-Norge.

Den offentlige tannhelsetjenesten aktivt inn i undervisning og forskning

Dette gjøres ved å etablere et nettverk av offentlige tannklinikker knyttet til Universitetet i Tromsø for ekstern klinisk opplæring av studentene. Den eksterne praksisen vil strekke seg over 1 1/2 klinisk semester, og vi møter stor velvilje og fleksibilitet fra de involverte fylkene i dette arbeidet (3). Klinikkene vil kobles opp mot Universitetet i Tromsø via moderne informasjonsteknologi for å legge forholdene til rette for fjernundervisning i praksisperiodene. Dette nettverket vil også kunne utnyttes i kliniske forskningsprosjekter.

Samlokalisering med et nytt kompetansesenter

Et nytt «TANN-bygg» er under bygging på universitetsområdet i Tromsø nær det medisinske fakultetet og universitetssykehuset – (Figur 1, 2). I bygget på 8 000 m² som vil eies og drives av Troms fylkeskommune, blir det plass til én studentklinikk, én moderne spesialistklinikk, undervisningsrom og kontor- og forskningslokaler. Tannpleierutdanningen i Tromsø skal også inn her, noe som legger forholdene godt til rette for samarbeid med denne yrkesgruppen. Bygget skal være klart til innflytting senhøstes 2006. Byggeprosessen er krevende, men utvikles i en konstruktiv atmosfære.

Integrering odontologi/medisin

En av forutsetningene for å etablere odontologi ved Universitetet i Tromsø er et nært samarbeid med Det medisinske fakultetet. Synergieffekter i undervisningen, styrking av et helhetlig syn på oral helse og faglig harmonisering var begrunnelsen for en slik organisering. Slike argumenter er godt kjent fra studieplanarbeidet ved fakultetene i Oslo og Bergen. Vi har møtt stor velvilje og forståelse for en slik integrering hos enkeltpersoner, men når det kommer til formelle prosesser i styrende organer, er det ikke fullt så enkelt å få gjennomslag for odontologiske temaer. Denne integreringsprosessen krever tid og strategisk teft.

Internasjonal profil

Vi har opplevd overraskende stor interesse for odontologiutdanningen i Tromsø fra godt kvalifiserte utenlandske søkere, spesielt fra

Figur 1. TANN-bygget begynner å ta form. Foto: Tore Olsen.

Figur 2. Tannbygget slik arkitekten tenker seg det. Bygningen skal etter planen stå ferdig 30.11.2006. Foto: Josten Rønsen Arkitekter AS.

Sverige og Finland. Dette er en spennende utfordring i samsvar med vår målsetting, og vi legger for tiden mye arbeid i å sette sammen et så godt faglig team som mulig. De 12 første professoratene som er eller vil bli besatt i løpet av dette studieåret, skal være den odontologiske ryggraden ved Universitetet i Tromsø. Slik det ser ut i dag, vil vi få et kollegium som i tillegg til faglig tyngde har bred internasjonal erfaring.

Skal en summere opp så langt, virker det som om mange prosesser går i riktig retning i forhold til å nå de opprinnelige målene. Når det er sagt, kan det være grunn til å se nærmere på noen av de kritiske vurderingene som kom i forbindelse med etableringen av tannlegeutdanningen i Tromsø.

Mangel på kvalifiserte lærere

En av de alvorligste innvendingene til etablering av et odontologistudium i Tromsø fra fagmiljøene i Oslo og Bergen var mangel på kvalifiserte fagfolk innenfor klinisk odontologi. Dette var, og er, en berettiget bekymring. Av i alt 12 utlyste toppstillinger så langt, 11 i klinisk odontologi og 1 i samfunnsodontologi, var det bare 3 kvalifiserte norske søkere, og én av dem har trukket søknaden. Dette oppveies imidlertid av en rekke meget vel kvalifiserte søkere fra Sverige og Finland og flere fra Tyskland, Storbritannia og USA. Mange av søkerne fremhever det eksotiske ved å få lov til å være med og bygge opp en tannlegeutdanning ved verdens nordligste universitet og samlokaliseringen med et moderne kompetansesenter som viktige utfordringer. Selv om vi savner norske søkere, er det grunn til å understreke at vi opplever en svært positiv holdning fra fakultetene i Oslo og Bergen når det gjelder faglig støtte til å etablere studietilbudet i Tromsø.

Forskerrekruttering

Foreløpig er det innen medisinske/odontologiske basalfag og samfunnsodontologi en har veilederkapasitet i Tromsø. Det er tilsatt stipendiater på flere odontologiske prosjekter innen disse fagfeltene. Disse vil være med på å skape odontologiske miljøer innenfor store medisinske institutter. De medisinske miljøene ved Universitetet i Tromsø er positive til en slik utvikling, og odontologi er tatt med i fakultetets forskningsstrategi. Kliniske prosjekter må vente til veilederkapasiteten er på plass. Som en forberedelse har vi spesielt en god dialog med ledelsen for tannhelsetjenesten i Troms og kompetansesenteret for Nord-Norge (TkNN) om mulige samarbeidsprosjekter. Etablering av et IT-nettverk med eksterne undervisningsklinikker vil også åpne muligheter for samarbeid om kliniske forskningsprosjekter.

Behovsanalysene

I en artikkel om fordelingen av tannleger i Norge, dokumenterte forfatterne Grytten, Skau og Holst at det, med unntak for Oslo, samlet i landet ikke er store geografiske forskjeller i tannhelsetilbudet fra offentlig og privat sektor (9). Ser en på det offentlige tilbudet separat, kommer Troms og Finmark faktisk ut blant fylkene med best dekning. Tar en imidlertid hensyn til stabilitet, yrkeserfaring og andre forhold knyttet til balansen mellom tilbud og etterspørsel, er det likevel tannlegemangel i store deler av Distrikts-Norge inkludert Nord-Norge. Dette ble fanget opp av politikere og lagt til grunn for den prosessen som førte frem til stortingsvedtaket høsten 2002 om å etablere tannlegeutdanning i Tromsø.

Ressursbruken

Det er mange måter å rekruttere tannleger på. Rent økonomisk ville det sikkert vært billigere å øke utdanningskapasiteten i Oslo og Bergen. Det var imidlertid ikke politisk vilje til å gå inn for kapasitetsøkning ved de eksisterende fakultetene som alternativ til utbygging i Tromsø. Det var to hovedgrunner til dette; en enda sterkere polarisering av tannleger i Oslo- og Bergensregionene og behovet for nybygg/rehabilitering begge steder ved økt studentopptak. Ettårige kurs som grunnlag for lisensiering av tannleger fra land utenfor EØS-området er også blitt trukket frem som en både billig og solida-

risk måte å rekruttere tannleger på. Det har imidlertid vist seg at dette opplegget ikke er så enkelt å gjennomføre som opprinnelig forutsatt (10,11). Den aller «billigste» muligheten til rekruttering er å friste tannleger fra EØS-land til å arbeide i deler av Norge med tannlegemangel. En slik utvikling har en sett i England. Her i landet har Aetat tatt initiativ spesielt rettet mot tyske tannleger, noe som har ført til at nær 200 tyske kolleger nå arbeider i Norge.

Alle disse forholdene var med i vurderingsgrunnlaget da Stortinget fattet sin beslutning om å etablere studietilbudet ved Universitetet i Tromsø. En kan selvsagt velge å se på dette som en unødige stor utgift som fellesskapet må bære. Men en kan også se på det som en tilleggsinvestering i norsk odontologi på 350–400 millioner kroner over få år med de mulighetene det åpner.

Økt antall tannpleiere

Ut fra endringer i sykdomsprofil og objektive behandlingsbehov i befolkningen skulle en tro at et økt antall tannpleiere ville kunne redusere behovet for tannleger. Forsøk i Den offentlige tannhelsetjenesten i Nord-Troms og Vestfold har prøvd å kartlegge dette og erfaringene er ifølge fylkestannlegen i Vestfold gode. Det er i ferd med å etableres et tre-årig «bachelor»-program for tannpleiere. Tannpleierutdanningen i Tromsø skal integreres med tannlegeutdanningen slik at vi får muligheter til å følge denne utviklingen på nært hold.

Avsluttende tanker

Med de føringer som er lagt for tannlegeutdanningen i Tromsø, sammen med den nye regjeringens signaler om økt satsing i Nord-Norge og Barents-regionen, har odontologi i Tromsø et potensiale til å bli en nyttig, spennende og stimulerende tilvekst til norsk odontologi.

English summary

Eriksen HM, Hensten A, Widström E, Dingsør E, Marstrander P, Byrkjeflot L-I, Olsen T

Dental education at The University of Tromsø – reflections after one year of experience

Nor Tannlegeforen Tid 2006; 116: 168–71.

Dental education at The University of Tromsø in Northern Norway is into its second year of operation. In the present article, the experience so far is discussed based on the general aims stated for the education program. One of the main priorities is focus on community oral health issues. This will be achieved through close cooperation with the public dental health service. Dentistry is part of the medical faculty at The University of Tromsø. The introductory two years are closely integrated with the medical education, while the three last clinical years are administered by the Institute of Clinical Dentistry. Twelve announced professorships have all attracted well qualified applicants, mainly from Sweden and Finland. An international profile is thereby established. The Norwegian government has recently increased the already emphasised focus on Northern Norway and the Barents region. This will represent an extra challenge for The University of Tromsø, including the dental education program.

Referanser

1. Eriksen HM, Aass AM. Tannlegeutdanning i Tromsø. Hvordan går planleggingen? *Nor Tannlegeforen Tid* 2004; 114: 246–8.
2. Stenvik R. Tannlegeutdanning i Tromsø: En utfordring for norsk odontologi. *Nor Tannlegeforen Tid* 2003; 113: 856–7.
3. Stenvik R. Sju måneder ute i distrikt for Tromsø-studenter. *Nor Tannlegeforen Tid* 2004; 114: 297–8.
4. Stenvik R. Optimismen på topp i Tromsø. *Nor Tannlegeforen Tid* 2005; 115: 871–2.
5. Utredning om tannlegebehov i Norge og tannlegeutdanning i Tromsø. Universitetet i Tromsø; 1999.
6. Tannlegeutdanninga ved Universitetet i Tromsø. Programplan for studieprogrammet til Mastergrad i odontologi. Universitetet i Tromsø; 2003.
7. Strategi- og handlingsplan. Institutt for klinisk odontologi, Universitetet i Tromsø; 2005.
8. Magnus JH, Tollan T. Rural doctor recruitent: does medical education in rural districts recruit doctors to rural areas? *Med Educ* 1993; 27: 250–53.
9. Grytten J, Skau I, Holst D. Hvor skjevfordelte er tannlegene i Norge? *Nor Tannlegeforen Tid* 2002; 112: 172–7.
10. Birkeland JM, Molven O, Fristad I, Berge M, Hoff I, Walter K, Isaksen TS. Autorisasjon av tannleger med utdanning fra land utenfor EØS: erfaringer fra lisensprogrammet i Bergen. *Nor Tannlegeforen Tid* 2003; 113: 210–7.
11. Birkeland JM, Molven O, Fristad I, Berge M, Hoff I, Tuft P, Bøe OE. Kompetanse til tannleger fra land utenfor EØS før og etter lisensprogrammet i Bergen. *Nor Tannlegeforen Tid* 2003; 113: 848–51.

Adresse: Harald M Eriksen, IKO, Det medisinske fakultet, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. E-post: harald.eriksen@fagmed.uit.no